

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності

КРИМІНОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник

2-ге видання, перероблене

Одеса
2023

*Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16 лютого 2023 року).*

Автори:

Аркуша Лариса Ігорівна, завідувач кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор;

Дрьомін Віктор Миколайович, професор кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор.

Стародубов Сергій Вікторович, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції);

Федчун Наталія Олександрівна, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент;

Цитряк Віктор Ярославович, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент;

Мельничук Тетяна Володимирівна, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент;

Дикий Олег Вікторович, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету кібербезпеки та інформаційних технологій.

Рецензенти:

Балобанова Дар'я Олександрівна, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права і кримінології Львівського державного університету внутрішніх справ;

Цехан Дмитро Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія».

Кримінологія: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., перероб. / Л. І. Аркуша, В. М. Дрьомін, С. В. Стародубов, Н. О. Федчун, В. Я. Цитряк, Т. В. Мельничук, О. В. Дикий; НУ «ОЮА». – Одеса: Бондаренко М. О., 2023. – 98 с.

ISBN 978-617-8005-93-1

Навчально-методичний посібник адресований здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія» для підготовки до занять з навчальної дисципліни «Кримінологія».

У посібнику наводяться методики підготовки до практичних занять та самостійної роботи, перелік навчальних тем та питань для підсумкового контролю знань і вмінь. Зібрано перелік основних нормативно-правових документів у сфері протидії злочинності, спеціальної літератури та Інтернет-ресурсів з кримінологічних питань.

УДК 343.9 (073)

ISBN 978-617-8005-93-1

© Л. І. Аркуша, В. М. Дрьомін,
С. В. Стародубов, Н. О. Федчун, В. Я. Цитряк,
Т. В. Мельничук, О. В. Дикий, 2023
© НУ «ОЮА», 2023

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ	7
ТЕМА1	7
ТЕМА2	12
ТЕМА3	16
ТЕМА4	20
ТЕМА5	25
ТЕМА6	30
ТЕМА7	35
ТЕМА8	41
ТЕМА9	47
ТЕМА10	52
ТЕМА11	57
ТЕМА12	61
ТЕМА13	67
ТЕМА14	72
ТЕМА15	77
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ	82
РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ.....	88

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Кримінологія» призначена для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія».

Актуальність навчальної дисципліни. На початку ХХІ сторіччя проблема злочинності набула планетарного значення. Користуючись розвитком сучасних технологій, транспортних комунікацій та можливостями нелегального переказу грошових коштів, сучасні світові злочинні угруповання, за оцінками експертів ООН, отримують до одного трильйону доларів щорічного прибутку від злочинної діяльності. Постійно зростаюча злочинність загрожує безпеці громадян та їх родин, підриває основи демократії та соціальної справедливості у суспільстві, слугує знаряддям перерозподілу національного доходу, підриваючи економіку кожної держави.

Навчальна дисципліна сфокусована на вивченні кримінологічних аспектів об'єктивної дійсності, а саме феноменології та етіології злочинності, суб'єктів кримінальних конфліктів та заходів контролю, стримування та обмеження злочинності, зокрема основних видів злочинності, що становлять найбільшу загрозу для суспільства на сучасному етапі його розвитку.

В таких умовах вивчення кримінологічних аспектів об'єктивної дійсності є вельми значущим для правників, зокрема майбутніх фахівців в сфері кримінальної юстиції.

Мета навчальної дисципліни. Метою навчальної дисципліни є оволодіння основами сучасної кримінологічної науки, методиками прикладних кримінологічних досліджень, спеціальними прийомами аналізу злочинної поведінки, її причин і умов, особистості осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення (злочини), а також системою апробованих методик обмеження і стримання кримінальної активності.

Результати навчання. Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде:

демонструвати розуміння тенденцій розвитку кримінології та основних підходів до розуміння злочинності та її характеристик;

оцінювати сучасний стан злочинності в Україні та світі, на підставі чого робити висновки про її сучасні тенденції;

демонструвати розуміння провідних теорій причин злочинності, які застосовуються для пояснення даного явища у вітчизняній та зарубіжній кримінологічних традиціях;

встановлювати характеристики та основні ознаки осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, практичне значення їх вивчення;

оцінювати політику запобігання злочинності державою та міжнародним співтовариством;

планувати власні наукові дослідження з урахуванням новітніх тенденцій розвитку суспільства.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема за п/п	Назва теми	Л/ПЗ/СРЗ, год. (денна ф/н)
Тема 1.	Вступ до кримінології. Поняття, предмет, історія розвитку	2/2/5
Тема 2.	Злочинність та її характеристики. Злочинність як система	2/2/5
Тема 3.	Показники злочинності. Сучасний стан злочинності в Україні та світі	4/4/5
Тема 4.	Детермінація злочинності. Кримінологічні теорії пояснення злочинності. Сучасні фактори злочинності в Україні	4/4/5
Тема 5.	Вчення про особу злочинця	2/2/5
Тема 6.	Індивідуальна злочинна поведінка, її причини та механізм	2/2/5
Тема 7.	Концепції запобігання злочинності	2/2/5
Тема 8.	Економічна злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання	2/4/5
Тема 9.	Загальнокримінальна корислива злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання	2/2/5
Тема 10.	Насильницька злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання	2/2/5
Тема 11.	Рецидивна та професійна злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання	2/4/5
Тема 12.	Організована злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання	2/2/5
Тема 13.	Злочинність неповнолітніх: кримінологічна характеристика та запобігання	2/2/8
Тема 14.	Корупційна злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання	2/4/4
Тема 15.	Злочинність у сфері обігу наркотиків: кримінологічна характеристика та запобігання	2/4/4

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Тема 1

ВСТУП ДО КРИМІНОЛОГІЇ: ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ ТА ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ

Мета вивчення

Створення цілісного уявлення про історію та тенденції становлення та розвитку науки кримінології, визначення предмету кримінології та його окремих елементів, системи кримінології як науки та навчальної дисципліни, а також її зв'язок з іншими науками.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. демонструвати** розуміння тенденцій розвитку кримінології;
- 2. планувати** власні наукові дослідження з урахуванням новітніх тенденцій;
- 3. оцінювати** сучасні тенденції розвитку новітніх галузей кримінологічного знання.

Основний зміст

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні знати, що термін «кримінологія» походить від латинського *crimen* – злочин та грецького *logos* – наука, вчення.

Кримінологію цікавлять, з одного боку, індивідуальні питання (конкретна людина та її поведінка) – так звана кримінальна антропологія, з іншого, – проблеми життя й усього укладу суспільства – кримінальна соціологія. Таким чином, можна стверджувати, що кримінологічна наука в сучасному вигляді бере свій початок наприкінці XIX ст., коли обидва ці напрямки стали розглядатися в нерозривній єдності.

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти питання про природу кримінології, що є дискусійним, оскільки злочинність і злочини є соціальними і в той же час кримінально-правовими поняттями.

Елементами предмету кримінології є злочинність, причини та умови злочинності, особистість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (злочини), а також заходи запобіжного впливу на злочинність. Дискусійним у науці є питання включення проблеми жертви до предмету кримінології.

Здобувачі вищої освіти повинні знати, що кримінологія має дві мети: теоретичну (пізнання закономірностей злочинності і вироблення на цій основі наукових теорій, концепцій, формулювання гіпотез, визначення завдань розвитку даної науки) та практичну (вироблення наукових рекомендацій і конструктивних пропозицій щодо підвищення ефективності боротьби зі злочинністю).

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти також повинні знати місце кримінології в системі наук та вміти пояснювати її зв'язок з іншими науками, зокрема з науками кримінально-правового циклу (кримінальним правом, кримінально-виконавчим правом, кримінальним процесом, криміналістикою) та фундаментальними суспільними науками (перш за все з філософією, соціологією, психологією, економічною наукою, політологією тощо).

Питання практичного заняття

1. Поняття кримінології та її предмета. Основні поняття кримінології.
2. Завдання та функції кримінології на сучасному етапі. Система кримінології як науки та навчальної дисципліни.
3. Історія виникнення та розвитку кримінології як самостійної науки.
4. Розвиток вітчизняної кримінології: радянський період та сучасний стан.
5. Місце кримінології в системі наук.

Питання для самостійної роботи

1. Місце кримінології серед суміжних галузей знань.
2. Кримінологія як основа розвитку наук кримінально-правового профілю.

3. Міжнародні та вітчизняні кримінологічні установи.
4. Основні напрямки розвитку кримінологічної науки в Україні та світі.
5. Тенденції та перспективи розвитку кримінологічної науки на сучасному етапі.

Рекомендовані теми рефератів

1. Поняття кримінології та її предмета. Основні поняття кримінології.
2. Історія виникнення та розвитку кримінології як самостійної науки.
3. Завдання кримінології на сучасному етапі.
4. Місце кримінології серед суміжних галузей знань.
5. Міжнародні та вітчизняні кримінологічні установи.
6. Новітні галузі кримінологічного знання.
7. Основні напрямки розвитку кримінологічної науки в Україні та світі.

Література

1. Василевич В. В. Кримінологічна політика України : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: ІнЮре, 2007. 424 с.
3. Зелінський А. Ф. Кримінологія: навч. посіб. Х. , 2000. 238 с.
4. Кримінологія. Загальна частина : навч.-метод. посіб. / В.М. Дрьомін, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, Н.О. Федчун, Г.М. Чернишов, А.М. Ізовіта, В.Я. Цитряк, О.В. Дикий. Одеса.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 40 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/818>
5. Кримінологія : підручник / За ред. Ю. Нікітіна, С. Денисова, Є. Стрельцова. Харків: Право, 2018. 416 с.
6. Кримінологія: підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 384 с.

7. Фріс П. Л. Ідеологія кримінально-правової політики : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П. 2021. 389 с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.

8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 2

ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ. ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СИСТЕМА

Мета вивчення

Розуміння сутності злочинності, основних підходів до її визначення, вміння аналізувати її ознаки, характеристики та функції.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. узагальнювати** основні підходи до розуміння злочинності;
- 2. аналізувати** її ознаки, характеристики та функції;
- 3. планувати** власні наукові дослідження з урахуванням новітніх тенденцій;

Основний зміст

Слід зазначити, що серед науковців немає єдиної думки щодо сутності та визначення феномену злочинності. Дослідження різних поглядів на проблему злочинності в кримінологічній літературі дозволяє серед значної кількості підходів до її вирішення виокремити два основні:

- 1) визначення злочинності на підставі формальних ознак злочину з метою її подальшої кількісно-якісної інтерпретації;
- 2) сутнісно-змістовні визначення злочинності з метою дослідження її як відносно відокремленої соціальної системи (підсистеми), якій притаманні властивості самодетермінації та самовідтворення.

Здобувачі вищої освіти повинні знати та вміти пояснювати ознаки злочинності (відносну масовість злочинності, соціальність, історичну мінливість, системність та зв'язок з нормами кримінального права), а також її специфічні характеристики (суспільну небезпечність, нормативність, здатність до розширеного самовідтворення тощо).

Для обговорення здобувачам вищої освіти пропонується визначення злочинності як відносно масової, історично мінливої деструктивної форми соціальної активності, що реалізується в системі заборонених кримінальним законом діянь, які вчиняються на певній території за певний проміжок часу.

У кримінологічній науці виділяють такі функції злочинності:

- 1) економічна (полягає в перерозподілі економічних доходів на всіх рівнях існування суспільства);
- 2) політична (полягає у взаємному впливі держави та злочинності);
- 3) новаторська (нові суспільні відносини, досягнення науки і техніки стають об'єктом або способом злочинних посягань);
- 4) інтегративна (приналежність до кримінального середовища інтегрує так само, як і прагнення громадян захиститися від злочинних посягань);
- 5) культурологічна (вплив кримінальної субкультури на свідомість та світосприйняття у суспільстві, формування кримінальної психології).

Питання практичного заняття

1. Злочинність як соціально-правовий феномен. Проблемні питання визначення злочинності в кримінологічній науці.
2. Підходи до визначення злочинності. Злочинність як система. Злочинність як девіація. Злочинність як соціальна практика. Злочинність як властивість суспільства.
3. Ознаки злочинності.
4. Функції злочинності.

Практичне завдання

1. На підставі аналізу підходів до визначення злочинності оцініть можливість та доцільність такого визначення в законі.
2. Практичне значення визначення поняття «злочинність».

Питання для самостійної роботи

1. Злочинність як соціально-правовий феномен.
2. Злочинність як соціальна девіація.
3. Економічна функція злочинності.
4. Інтегративна функція злочинності та відносна масовість злочинності.
5. Культурологічна функція злочинності та здатність злочинності до самовідтворення.
6. Новаторська функція злочинності.

Рекомендовані теми рефератів

1. Основні підходи до визначення поняття злочинності в кримінології.
2. Девіації та злочинність.
3. Злочинність як різновид соціальної практики.
4. Злочинність, злочин, злочинна діяльність: співвідношення понять.

Література

1. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навч. посіб. Х.: Право. 2014. 513с.
2. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: монографія. Одеса: Юридична література. 2009. 616 с.
3. Дрьомін В. М. «Офіційна» та фактична злочинність: кримінологічний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. Праць.* 2012. – Вип. 68 . – С. 550-559.
4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: ІнЮре, 2007. 424 с.
5. Зелінський А. Ф. Кримінологія. Харків: Рубікон. 2000. 240 с.

6. Кримінологія: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Чернєй, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернєя ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ: НАВС. 2020. 612 с.

7. Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття: монографія. ДНДІ МВС України. К. : Юрінком Інтер. 2013. 270 с.

Тема 3

ПОКАЗНИКИ ЗЛОЧИННОСТІ.

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Мета вивчення

Отримання системних знань про основні показники злочинності, її характеристики та тенденції, вміння аналізувати сучасний стан злочинності в Україні та світі.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

1. **аналізувати** різні показники злочинності, на підставі чого робити висновки про її сучасні тенденції;
2. **планувати** власні наукові дослідження з урахуванням новітніх тенденцій;
3. **оцінювати** сучасний стан злочинності в Україні та світі.
4. **характеризувати** основні світові та регіональні тенденції злочинності

Основний зміст

Здобувачі вищої освіти повинні вміти аналізувати кількісно-якісні параметри злочинності, що обумовлюють отримання достовірних уявлень про її розміри, характер, мінливість тощо. Зазначені параметри у кримінології прийнято йменувати показниками злочинності (стан, рівень, коефіцієнти злочинності, структура, динаміка, географія, ціна тощо).

Рівень злочинності – загальна кількість скоєних злочинів та осіб, які їх вчинили, за певний проміжок часу в країні або в її окремому регіоні (області, районі, місті).

Коефіцієнти злочинності – співвідношення кількості злочинів і осіб, які їх вчинили, до чисельності населення країни або її відповідного регіону з розрахунку на заздалегідь обумовлену кількість населення (на 100 тис., 10 тис., або на 1 тис. осіб).

Структура злочинності – співвідношення окремого виду або групи злочинів до всієї маси злочинності у тому або іншому регіоні за конкретний період. Структура визначає будову злочинності, її внутрішній склад і характеризує злочинність з якісного боку.

Динаміка злочинності – показник, що відображає її рух/розподіл у часі (зростання, зниження, стабілізація). Даний показник є комплексним, що характеризує злочинність з кількісного та якісного боків, оскільки зміна злочинності впродовж певного часу визначається шляхом встановлення рівня і структури злочинності теперішнього часу або іншого періоду до рівнів і структури за попередні періоди.

Географія – закономірність поширення злочинності в просторі. Здобувачі вищої освіти повинні вміти пояснювати загальну тенденцію, що склалася в Україні вже досить давно та існує зараз: рівень злочинності знижується з південного сходу до заходу.

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні знати, що зареєстрована злочинність не відображає справжню криміногенну ситуацію в країні, оскільки більшість злочинів знаходяться поза офіційною статистикою, тобто є латентними (за даними різних вчених їх кількість сягає двох третин, а часом і трьох чвертей від загального числа зареєстрованих злочинів в країні). Латентна злочинність – це сукупність прихованих, неврахованих, незареєстрованих у встановленому порядку злочинів.

Питання практичного заняття

1. Показники злочинності: поняття та система.
2. Аналіз злочинності в Україні за основними показниками: рівень, динаміка, структура, географічні закономірності її розповсюдження, ціна тощо.
3. Латентна злочинність: поняття та види. Способи виявлення латентних злочинів.
4. Регіональні та світові тенденції злочинності.

Питання для самостійної роботи

1. Географія злочинності. Регіональні особливості злочинності в Україні.
2. Сучасні проблеми статистичного аналізу злочинності.
3. Джереда статистичної інформації про злочинність.
4. Кримінологічний аналіз злочинності в Україні в радянський період: стан, динаміка, структура, географічні закономірності її розповсюдження.

Рекомендовані теми рефератів

1. Коефіцієнти злочинності та їх практичне значення.
2. Україна на «кримінальній» карті світу.
3. Злочинність в Україні та економічно розвинутих державах: порівняльний аналіз.
4. Методика виявлення і виміру латентної злочинності.

Література

1. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017/1. С.207-2013. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/40.pdf>
2. Голіна В.В., Головін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини. Навчальний посібник. Х.: Право. 2014. 513с.
3. Джу́жа О. М., Васи́левич В. В. Основні показники злочинності: міжнародний і вітчизняний досвід. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 1. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/1512eed764f6ba54c22580c900419036/\\$FILE/Visnyk_01_2012.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/1512eed764f6ba54c22580c900419036/$FILE/Visnyk_01_2012.pdf)
4. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства/ В. М. Дрьомін : монографія. Одеса: Юридична література. 2009. 616 с.
5. Дрьомін, В. М. «Офіційна» та фактична злочинність: кримінологічний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. Праць*. 2012. – Вип. 68 . – С. 550-559.

6. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: ІнЮре, 2007. 424 с.

7. Кримінологія: підручник / О. М. Джу́жа, В. В. Васи́левич, В. В. Черне́й, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джу́жі. Київ: НАВС. 2020. 612 с.

8. Кулик, О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття: монографія. ДНДІ МВС України. К. : Юрінком Інтер. 2013. 270 с.

9. Литвак О. Латентна злочинність: деякі аспекти. *Право України*. 2003. № 12. С. 63-64.

10. Поклад В. І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності: навчальний посібник. Луганськ: РВВ ЛДУВС. 2007. 48с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka

4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>

5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>

6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Тема 4

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЗЛОЧИННОСТІ. КРИМІНОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ПОЯСНЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ. СУЧАСНІ ФАКТОРИ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Мета вивчення

Створення цілісного уявлення про проблеми детермінації злочинності; напрацювання здатності аналізувати теорії пояснення причин злочинності, досліджувати сучасні фактори злочинності в Україні.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. досліджувати** методологічні основи етіології злочинної поведінки;
- 2. аналізувати** біологічний, психолого-психіатричний та соціологічний напрямки пояснення причин злочинності;
- 3. аналізувати** сучасний детермінаційний комплекс злочинності в Україні.

Основний зміст

Здобувачам вищої освіти потрібно мати на увазі, що питання про причини та умови злочинності вважається одним із найважливіших і найскладніших у кримінології. Адже вплив на злочинність неможливий без розуміння особливостей її детермінації, тих механізмів, що зумовлюють її виникнення і розвиток.

При вивченні даної теми здобувачам вищої освіти слід звернути увагу на те, що єдності в розумінні детермінації злочинності серед дослідників немає як в процесі розвитку кримінології, так і в сучасних кримінологічних дослідженнях. Підходи до пояснення злочинності, що склалися в науці, є досить різноманітними та іноді суперечливими.

Здобувачі вищої освіти повинні засвоїти принципову різницю між підходами до пояснення детермінації злочинності. Зауважимо, що представники біологічного та

психологічного напрямків у центр пояснення злочинності ставлять особистісні риси людини, яка вчиняє злочин, а представники соціологічного напрямку вважають злочинність продуктом соціальних передумов.

Здобувачам вищої освіти необхідно засвоїти питання про практичне значення розуміння детермінації злочинності. Адже саме теорії детермінації злочинності слугують теоретичним підґрунтям для побудови концептуальних напрямків протидії злочинності.

При характеристиці сучасних факторів злочинності варто, застосовуючи системний підхід, мати на увазі, що детермінація злочинності повинна аналізуватися як взаємодія об'єктивних та суб'єктивних факторів, залежність причин та умов злочинності від конкретних соціальних умов.

Питання практичного заняття

1. Методологічні основи причинності та детермінації злочинності.
2. Поняття та класифікація причин і умов злочинності.
3. Пояснення злочинності з позиції класичної школи кримінального права.
4. Антропологічний напрямок у поясненні злочинності.
5. Психологічний підхід до пояснення злочинності.
6. Соціологічний підхід до пояснення злочинності.
7. Теорія аномії.
8. Теорія диференційованого зв'язку.
9. Теорія стигматизації.
10. Економічний детермінізм у поясненні злочинності. Критична кримінологія.
11. Віктимологічна теорія.
12. Причини та умови злочинності в сучасній Україні.

Питання для самостійної роботи

1. Комплексний підхід до вивчення причин злочинності.
2. Багатофакторний аналіз причин злочинності.

3. Теорія віддаленої та безпосередньої причини.
4. Основні підходи до вивчення причин та умов злочинності у вітчизняній кримінології.
5. Діалектика взаємодії причин та умов злочинності у вітчизняній кримінології.

Рекомендовані теми рефератів

1. Злочинність та безробіття.
2. Злочинність та міграція населення.
3. Маргіналізація та злочинність.
4. Урбанізація та злочинність.
5. Глобалізація і злочинність.
6. Можливості теології в поясненні злочинності.
7. Концепція «класичної школи» причин злочинності (Ч.Бекарія, І.Бентам).
8. Марксистський підхід до визначення причин та умов злочинності. Критична кримінологія.
9. Теорія «конфлікту» (У.Чембліс, Е.Волд, Д.Дарендорф).
10. Теорія «аномії» (Е.Дюркгейм, Р.Мертон) та тенденції злочинності в Україні.
11. Теорія субкультур та злочинність неповнолітніх.
12. Теорія конфлікту культур і національно-етнічні конфлікти та злочини.
13. Концепція стигматизації (Г.Бекер) та тенденції групової та рецидивної злочинності.
14. Соціальна диференціація та злочинність.
15. Теорія диференційного зв'язку (Е.Сатерленд) та інші інтеракціоністські теорії і тенденції злочинності в Україні.
16. Злочинність та засоби масової інформації.
17. Віктимологічні детермінанти злочинності в Україні.

Література

1. Головкін Б.М. Причинність в системі детермінації злочинності. Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 1(5). С. 7. URL: http://nauka.juracademy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/_1.pdf
2. Головкін Б.М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020/1. С. 274-280.
3. Дрьомін В.М. Злочинність як предметна діяльність. *Електронне наукове фахове видання Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. №3. URL: http://lsej.org.ua/3_2015/3_2015.pdf
4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: ІнЮре, 2007. 424 с.
5. Костенко О.М. У світлі соціального натуралізму (вибране): вибрані твори. Київ: Паливода А.В., 2020. 812 с.
6. Нежурбіда С. І. Кримінологічне вчення про причинність злочинності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Нежурбіда Сергій Ігорович ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2015. 32 с.
7. Шпиталенко Г.А., Мельничук Д.П., Богоявленська Ю.В. Соціальна природа злочинності: історичний та ґносеологічний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал* № 3/2020. С. 356-361. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/87.pdf

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>

5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>).
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 5

ВЧЕННЯ ПРО ОСОБУ ЗЛОЧИНЦЯ

Мета вивчення

Сформувати науково обґрунтоване кримінологічне уявлення про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

1. **визначати** поняття особи, яка вчинила кримінальне правопорушення та відмежовувати його від суміжних термінів;
2. **надавати** кримінологічну характеристику осіб, які вчинили кримінальні правопорушення;
3. **демонструвати** системні знання щодо структури особистості осіб, які вчинили кримінальні правопорушення;
4. **визначати** типологію та класифікацію осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

Основний зміст

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні з'ясувати сутність поняття «особистість особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення», знати його співвідношення з такими поняттями, як «особа злочинця», «криміногенна особистість», «суб'єкт кримінального правопорушення», «особа винного», а також співвідносити зі специфічною якістю «суспільна небезпечність особи». У цьому зв'язку доцільно акцентувати увагу на позиції, що пов'язує розуміння особи злочинця з її провідною соціальною діяльністю.

Вивчаючи кримінологічну характеристику осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, здобувачі вищої освіти повинні диференціювати це поняття з поняттям особи злочинця як системи соціальних і психічних властивостей, що обумовлюють її суспільну небезпеку та детермінують скоєння злочину.

За допомогою аналізу спеціальної літератури здобувачі вищої освіти повинні вивчити дискусійне питання про співвідношення природного та соціального в особистості людини, яка вчиняє злочин. Через це здобувач вищої освіти повинен визначити своє ставлення до даної проблеми і уміти пояснити, яким чином властивості особи, які мають біологічний характер (ознаки статі, віку, фізичного і конституційного стану, темпераменту, здібностей та ін.) впливають на злочинну поведінку; які соціальні чинники чинять вплив на особу та її поведінку, детермінуючи злочин.

Слід розібратися також в основних властивостях та ознаках особистості особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, що становлять її структуру і виражаються в складових її кримінологічної характеристики.

Логічним завершенням вивчення даної теми повинна бути класифікація (групування осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, за одним простим критерієм) та типологія (групування за складними комплексними критеріями).

Питання практичного заняття

1. Проблема визначення поняття особистості злочинця, розмежування із поняттям «особа, яка вчинила кримінальне правопорушення» та іншими суміжними категоріями.
2. Дискусія про співвідношення соціального та біологічного в особистості злочинця.
3. Структура особистості особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.
4. Характеристика осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, в сучасній Україні (за офіційними статистичними даними).
5. Класифікація та типологія осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

Практичне завдання

Охарактеризуйте структуру особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, за матеріалами кримінального провадження.

Питання для самостійної роботи

1. Дискусія про суспільну небезпечність особистості злочинця.
2. Психологія осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.
3. Типологія осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, та її практичне значення.
4. Вплив характеристик особистості злочинця на індивідуалізацію покарання.

Рекомендовані теми рефератів

1. Акцентована особистість та особистість злочинця.
2. Соціально-рольові характеристики особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.
3. Кримінально-правові характеристики особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.
4. Особистість злочинця та суміжні поняття.
5. Криміногенна особистість.
6. Антропологічні особливості особистості злочинця.
7. Фізіологічні особливості особистості злочинця.
8. Психіатричні особливості особистості злочинця.
9. Генетичні особливості особистості злочинця.
10. Класифікація злочинців за ступенем суспільної небезпеки.

Література

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: ІнЮре, 2007. 424 с.
2. Зелінський А. Ф. Кримінальна психологія: наук.-практ. вид. К. : Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
3. Кримінологія: підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 384 с.

4. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Офіс Генерального прокурора : офіц. веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&_c=fo

5. Федчун Н.О. Детермінаційний комплекс порушень правил безпеки. *Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. Наук.-практ. Конф. (17 травня 2019 р м. Одеса). У 2-х т. Т. 2 / відп. Редактор Г. О. Ульянова*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 272-275.

6. Хохліна О. П. Проблема структури особистості у психології. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 20-32. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/download/432/434/>

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka

4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>

5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>

6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.

2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>

3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.

4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>).
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 6.

ІНДИВІДУАЛЬНА ЗЛОЧИННА ПОВЕДІНКА: ЇЇ ПРИЧИНИ ТА МЕХАНІЗМ

Мета вивчення

Сформувати систему науково обґрунтованих знань щодо генези індивідуальної злочинної поведінки, причин та умов конкретного кримінального правопорушення (злочину), можливостей запобігання кримінальним правопорушенням (злочинам) на різних стадіях формування злочинної поведінки.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. демонструвати** розуміння особливостей причин та умов конкретного кримінального правопорушення (злочину);
- 2. визначати** умови несприятливого формування особисті та кримінологічне значення ситуації вчинення кримінального правопорушення (злочину);
- 3. аналізувати** поняття та типи механізму індивідуальної злочинної поведінки;
- 4. оцінювати** можливості запобігання кримінальним правопорушенням (злочинам) на різних стадіях формування злочинної поведінки.

Основний зміст

При вивченні даної теми особливу увагу слід приділити: а) умовам та інститутам соціального становлення особистості та їх значенню у формуванні негативних якостей делінквента, б) поведінці та віктимологічним особливостям жертви, характеру взаємодії зі злочинцем, в) ситуації вчинення кримінального правопорушення (злочину).

У межах даної теми здобувач вищої освіти повинен вміти аналізувати різні види ситуацій вчинення кримінального правопорушення (злочину): 1) в залежності від джерела виникнення (створена злочинцем, іншими особами, зовнішніми явищами (наприклад, стихійними лихами); 2) за змістом (проблемна, конфліктна тощо); 3) за характером дії (нейтральна, провокуюча, сприятлива, несприятлива тощо).

Механізм злочинної поведінки – це зв'язок і взаємодія зовнішніх факторів об'єктивної дійсності та внутрішніх, психічних процесів і станів, що детермінують рішення вчинити кримінальне правопорушення (злочин), направляють і контролюють виконання цього рішення.

Механізм опосередкований певною послідовністю розвитку злочинних дій (стадій або елементів): формування мотивації, прийняття рішення, виконання, посткримінальна поведінка.

На основі вивчення особливостей різних видів злочинної поведінки – звичної, імпульсивної, умисної – здобувач вищої освіти повинен вміти аналізувати типи механізмів злочинної поведінки (повний та скорочений).

За допомогою отриманих теоретичних знань здобувачі вищої освіти повинні вміти самостійно складати програму вивчення причин та умов конкретного кримінального правопорушення (злочину) за матеріалами кримінального провадження та, проаналізувавши, вміти довести, чому особа вчинила кримінальне правопорушення (злочин), та які саме передумови, причини призвели до розвитку кримінальної ситуації.

Питання практичного заняття

1. Поняття, види та особливості причин конкретного кримінального правопорушення (злочину). Умови несприятливого формування особистості.
2. Ситуація вчинення кримінального правопорушення (злочину) та її кримінологічне значення.
3. Поняття та стадії механізму індивідуальної злочинної поведінки.

4. Кримінальна мотивація та її складові. Класифікація мотивів злочинів. Мотивування злочинів.

5. Прийняття та виконання рішень про вчинення кримінального правопорушення (злочину). Роль антисуспільної настанови в механізмі злочинної поведінки.

6. Типи механізму злочинної поведінки.

Практичне завдання

За матеріалами кримінального провадження визначте умови несприятливого формування особистості та причини конкретного кримінального правопорушення (злочину).

Питання для самостійної роботи

1. Генеза злочинної поведінки: кримінологічна характеристика.
2. Класифікація мотивів: психологічний, юридичний та комплексний підходи.
3. Поняття боротьби та конкуренції мотивів.
4. Співвідношення етапів (стадій) механізму злочинної поведінки та стадій вчинення кримінального правопорушення (злочину) за кримінальним правом.
5. Посткримінальна поведінка.
6. Особливості механізмів умисної, імпульсивної та звичної злочинної поведінки.
7. Елементи планування злочинної поведінки.

Рекомендовані теми рефератів

1. Роль та значення потреб у механізмі злочинної поведінки.
2. Роль та значення інтересів у механізмі злочинної поведінки.
3. Кримінальна мотивація: загальна характеристика.
4. Роль антисуспільної настанови в механізмі злочинної поведінки.

5. Прийняття рішення та його роль у механізмі злочинної поведінки.
6. Роль конкретної життєвої ситуації у вчиненні злочину.
7. Віктимологічні фактори та механізм конкретного злочину.

Література

1. Зелінський А. Ф., Оніка Л. П. Детермінація злочину: навч. посіб. Харків: УкрЮА, 1994. 52 с.
2. Зелінський А.Ф. Кримінальна психологія: наук.-практ. вид. К.: Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
3. Кацавець Р.С. Психологія особистості: навч. посіб. Київ :Алерта. 2021. 134 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/psikhologiya-osobistosti-navchalniy-posibnik.pdf>
4. Маслоу А. Мотивація та особистість. URL: <https://psylib.org.ua/books/masla01/index.htm>
5. Соціалізація особистості. https://fku.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/pcux_1k2.pdf
6. Федчун Н.О. Деякі питання природи імпульсивних злочинів. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.) [Електронне видання] / відповід. ред.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур ; НУ «ОЮА». Одеса, 2021. С.262-266. DOI 10.32837/11300.16008*
7. Федчун Н.О. Психологічний механізм злочинної поведінки при порушенні правил безпеки мореплавства. *Публічне право : Науково-практичний юридичний журнал*. 2016. № 2. С. 158-165.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Судова влада України: Судова статистика:
http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України –
<https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України –
<https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України –
<http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>).
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 7.

КОНЦЕПЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Мета вивчення

Сформувати комплексне уявлення про сучасні кримінологічні засади обмеження та стримування кримінальної активності, можливості соціального контролю та ефективність кримінально-правових засобів запобігання та протидії злочинності.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

1. **визначати** поняття, мету, принципи та види протидії злочинності, вміти обґрунтувати свою думку щодо змісту та співвідношення суміжних термінів;
2. **демонструвати** знання стратегій протидії злочинності та вміти визначати її види щодо конкретних запобіжних заходів;
3. **характеризувати** систему заходів запобігання та протидії злочинності;
4. **складати** програми запобігання злочинності та окремим злочинним проявам.

Основний зміст

Протидію злочинності слід аналізувати, виходячи з того, що вона є видом соціального контролю – сукупності заходів та методів впливу суспільства на небажані (відхилені) форми поведінки з метою їх мінімізації.

Здобувачі вищої освіти повинні з'ясувати структуру протидії злочинності, що складається з двох напрямків: 1) запобігання вчиненню кримінальних правопорушень (злочинів); 2) реагування на вчинені кримінальні правопорушення (злочини).

При розгляді теоретичних основ впливу на злочинність з метою зниження її рівня та усунення негативних наслідків використовується досить велика кількість термінів: «протидія злочинності», «запобігання», «попередження», «профілактика», «контроль», «боротьба» тощо. На основі аналізу наукової літератури здобувач вищої освіти повинен вміти обґрунтувати свою думку щодо змісту та співвідношення цих термінів та видів діяльності.

Характеризуючи основні положення щодо формування кримінологічної політики держави, здобувач вищої освіти повинен виходити з того, що кримінологічна політика визначається як складова частина державної внутрішньої соціально-економічної політики, яка на основі Конституції України, теорії кримінології та інтегрованих нею знань визначає методологічні засади та шляхи, якими керується держава при здійсненні нерепресивної політики запобігання та протидії злочинності та її проявам.

При розгляді питань правового регулювання діяльності щодо запобігання та протидії злочинності варто приділити увагу аналізу законів, указів, програм, концепцій запобігання злочинності та окремим її видам як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях.

Здобувач вищої освіти повинен засвоїти поняття та систему суб'єктів запобігання та протидії злочинності. В залежності від мети та завдань, які реалізуються суб'єктами запобігання та протидії, їх функціональних обов'язків виділяють різні класифікації суб'єктів: загальні та спеціальні; державні, приватні та громадські; національні та міжнародні.

Здобувач вищої освіти повинен вміти охарактеризувати напрямки діяльності спеціально уповноважених державних органів запобігання та протидії злочинності. Особливо необхідно зупинитись на діяльності громадськості щодо запобігання та протидії злочинності.

При вивченні даної теми варто також звернути увагу на діяльність міжнародних установ та організацій у сфері запобігання та протидії злочинності.

Питання практичного заняття

1. Протидія злочинності як вид соціального контролю. Співвідношення понять «запобігання злочинності», «запобігання», «попередження», «профілактика», «контроль», «боротьба» та ін.
2. Стратегії запобігання злочинності. Концептуальні основи формування кримінологічної політики держави.
3. Система заходів запобігання злочинності:
 - загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні;
 - загальнодержавні, регіональні, об'єктні;
 - соціально-економічні, культурологічні, організаційні, правові та ін.;
 - рання та ситуативна профілактика злочинів;
 - віктимологічна профілактика злочинів.
4. Правове забезпечення запобігання злочинності: міжнародні та внутрішньодержавні нормативно-правові акти.
5. Суб'єкти запобігання злочинності. Участь громадськості у запобіганні злочинності.
6. Основні напрямки міжнародного співробітництва у запобіганні злочинності.

Практичне завдання

Проаналізувавши сучасні тенденції злочинності в Україні, складіть проект державної програми протидії злочинності на наступний рік.

Питання для самостійної роботи

1. Індивідуальна профілактика злочинів.
2. Превентивна діяльність органів кримінальної юстиції.
4. Координація запобіжної діяльності суб'єктів: поняття та форми.
5. Інформаційно-аналітичне забезпечення попереджувальної діяльності.

Рекомендовані теми рефератів

1. Поняття та основні принципи формування кримінологічної політики держави.
2. Кримінально-правові заходи протидії злочинності. Альтернативи покаранню.
3. Запобігання вчинення кримінальних правопорушень (злочинів) як мета кримінального покарання: проблема ефективності.
4. Проблема впровадження та проведення кримінологічної експертизи нормативно-правових актів.
5. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності: глобальний, регіональний та місцевий рівні.
6. Система запобігання злочинності в зарубіжних країнах.

Література

1. Блажівський Є.М. Моніторинг протидії злочинності в Україні: монографія. Х. : Золота миля, 2020. 378 с.
2. Василевич В.В. Кримінологічна політика України: монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.
3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. Київ: Видавничий Дім «ІнЮре», 2007. 712 с.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 книгах. Кн. 3: Практична кримінологія. К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2008. 320 с.
5. Превентивна діяльність органів кримінальної юстиції : навч.-метод. посібник [Електронне видання] / Л.І. Аркуша, Н.О. Федчун, О.В. Дикий, М.О. Д'ячкова ; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2021. 40 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14625>
6. Федчун Н.О. Основи профілактики злочинів, що вчиняються при порушенні правил безпеки. *Юридичний вісник*. № 3-4. 2019. С. 125-129.

7. Фріс П.Л. Ідеологія кримінально-правової політики : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П. 2021. 389 с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.

8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 8

ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення

Сформувати систему науково обґрунтованих знань сутності явища економічної злочинності, її основних детермінант, тенденцій розвитку та можливостей запобігання.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

1. **демонструвати** розуміння сутності економічної злочинності;
2. **визначати** основні фактори економічної злочинності в Україні та світі;
3. **оцінювати** світові та національні тенденції розвитку економічної злочинності та практику протидії.

Основний зміст

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні знати, що сутність економічної діяльності становлять відносини з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів і послуг. Результатом такої діяльності є значна економічна вигода у вигляді товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів. Тому не дивно, що така прибуткова сфера стає об'єктом злочинних посягань, особливо в періоди криз та реформ. Криміналізація пронизує майже всі галузі державного управління і економіки України.

За різними оцінками тінізація економіки сягає від 30 до 80% від її легального сектора. Структуру тіньової економіки складають наступні сегменти:

1. Неформальний, але соціально прийнятний сегмент – доходи, отримувані від невраховуваних державою джерел (ведення особистого

господарства для власних потреб, епізодичні «чайові», винаймання житла без укладання договору, неформальна зайнятість населення тощо).

2. Доходи від різного роду деліктів (цивільних, адміністративних, фінансових), які не є кримінальними правопорушеннями (злочинами) в силу незначної шкоди, але мають схожий механізм вчинення, формування особистості делінквента та детермінаційні зв'язки.

3. Кримінальний бізнес, тобто нелегальна діяльність, яка представлена забороненим законом виробництвом і поширенням товарів та послуг, що мають ефективний попит на ринку (наркобізнес, торгівля людьми тощо).

4. Власне економічні злочини.

Здобувач вищої освіти повинні звернути увагу на те, що до провідних характеристик економічної злочинності належать:

- корислива мотивація (хоча існують інші протиправні мотиви: підризу репутації, безкорисливе розголошення комерційної таємниці та ін.);
- об'єктом посягання є економічна безпека (безпека відносин з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів і послуг);
- вчинення кримінальних правопорушень (злочинів) у процесі професійної діяльності (залучення та використання інфраструктури легальної економічної діяльності);
- корпоративний характер. Наявність двох суб'єктів – юридичної особи (злочинність корпорацій) та фізичної особи (злочинність за родом діяльності), що діють від імені та в інтересах підприємства;
- тривалий, систематичний характер;
- суттєвий збиток, що наноситься економічним інтересам держави, галузей економіки та громадян;
- використання корумпованих елементів у контролюючих та органах кримінальної юстиції;
- неперсоніфіковані жертви (анонімність та колективність віктимізації);
- високий ступінь латентності.

Питання практичного заняття

1. Поняття та ознаки економічної злочинності. Місце економічної злочинності у структурі тіньової економіки.
2. Рівень, динаміка, структура та географія економічної злочинності в Україні.
3. Причини та умови економічної злочинності.
4. Особливості осіб, які вчиняють економічні злочини.
5. Загальна характеристика системи та суб'єктів запобігання економічній злочинності в Україні.
6. Запобігання відмиванню коштів, здобутих злочинним шляхом. Система фінансового моніторингу в Україні.

Питання для самостійної роботи

1. Методи виявлення латентних економічних злочинів в Україні.
2. Кримінальний бізнес як кримінологічна проблема.
3. Структура економічної злочинності на сучасному етапі.
4. Зворотній вплив економічної злочинності на суспільні відносини.
5. Відповідальність за порушення вимог законодавства про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, за законодавством України.
6. Роль банківських установ у запобіганні та протидії відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом.

Рекомендовані теми рефератів

1. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють економічні злочини.
2. Економічна злочинність та тіньова економіка: проблеми співвідношення.
3. Кримінологічна характеристика злочинів у кредитно-фінансовій сфері.

4. Кримінологічна характеристика злочинів у сфері приватизації.
5. Кримінологічна характеристика злочинів у банківській сфері.
7. Сучасні стратегії протидії економічній злочинності.
8. Відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, та легалізація (амністія) капіталів: порівняльно-правовий аналіз та досвід зарубіжних держав.
9. Діяльність FATF у протидії відмиванню брудних коштів.

Література

1. Larysa Arkusha, Viktor Zagorodniy, Nataliia Fedchun. Corruption schemes while purchasing medicinal products at the expense of state funds in Ukraine. International Journal Of Pharmaceutical Research, Volume 12, issue 3, July - Sept, 2020.P. 1465-1470. Indexed in: PubMed/Medline, SCOPUS, <http://www.ijpronline.com/ViewIssue.aspx?Volume=26&Issue=58>
2. Oleksandr Muzychuk, Vladyslav Teremetskyi, Anatolii Podoliaka, Nataliia Fedchun, Olexander Svitlychnyy, Olena Korotun, Iryna Nagorna. Legal support of economic competition in Ukraine. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues, Volume 24, Special Issue 1, 2021. P. 1-7. Indexed in: SCOPUS, <https://www.abacademies.org/articles/legal-support-of-economic-competition-in-ukraine.pdf>
3. Бойко А.М. Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки : автореф. дис....д-ра юрид. наук / Андрій Михайлович Бойко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2009. 48 с.
4. Грицишен Д.О., Супрунова І.В., Лисак С.П. Економічна злочинність як суспільне явище та загроза державній безпеці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 140-151. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.140.
5. Мельничук Т.В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньо-економічній сфері. О.: Фенікс, 2010. 246 с
6. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки. Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 524 с.

7. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / За ред. Варналія З.С. URL : http://www.niss.gov.ua/book/tyn_ekon/index.htm.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.

8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 9

ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНА КОРИСЛИВА ЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення

Сформувати систему науково обґрунтованих знань щодо сутності та природи загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів), особливостей детермінаційного комплексу та запобіжної діяльності.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти вищої освіти буде:

1. **демонструвати** розуміння поняття та ознак загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів);
2. **аналізувати** фактори, що їх детермінують;
3. **оцінювати** практику запобігання та протидії загальнокримінальним корисливим правопорушенням (злочинам).

Основний зміст

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні знати, що корисливі спонукання є одними з основних у житті будь-якої особи. Тому корисливість не повинна оцінюватися як криміногенна характеристика злочинців. Кримінальними можуть бути лише засоби задоволення корисливого мотиву.

Необхідно розрізняти загальнокримінальні корисливі правопорушення (злочини) та економічну злочинність, що також має корисливу мотивацію. До основних характеристик злочинності загальнокримінального корисливого типу належать:

- 1) корисливий мотив та корислива мета (протиправне безоплатне вилучення чужого майна);
- 2) об'єкт – право власності;

3) предмет – чуже майно, права на майно (категорія «чуже майно» повинна оцінюватися у юридичному значенні та мати вартісно-споживче вираження);

4) загальний суб'єкт (поза сферою економіки та службовими відносинами);

5) «примітивні» способи вилучення майна.

При вивченні даної теми також потрібно розрізняти загальнокримінальні корисливі правопорушення (злочини) та корисливо-насильницьку злочинність, яка належить до загальнокримінальних діянь: для корисливо-насильницької злочинності характерний насильницький спосіб заволодіння майном потерпілих, тобто допоміжну функцію виконують агресивні спонування.

В основному загальнокримінальні корисливі правопорушення (злочини) зосереджені у розділі VI Особливої частини КК України (кримінальні правопорушення проти власності за винятком некорисливих посягань на власність).

Загальнокримінальні корисливі правопорушення (злочини) складається з діянь, передбачених ст.ст.185, ч.1 ст.186, 190, 192, 289 КК України. До ядра цього виду злочинності відносяться крадіжки, ненасильницькі (прості) пограбування, шахрайства. Крадіжки складають близько ½ від кількості всіх зареєстрованих кримінальних правопорушень, а у структурі загальнокримінальних злочинів їх частка становить понад 70%.

У межах вивчення детермінації загальнокримінальної корисливої злочинності слід виділити такі причини та умови, як аномійний стан суспільства, соціальне розшарування, споживацька психологія, кримінальна психологія, фрустрація тощо та окремі віктимологічні фактори.

Проблема запобігання загальнокримінальної корисливої злочинності полягає в тому, що це один з найтиповіших та найстійкіших видів кримінальної активності, який залежить не стільки від застосування спеціально-кримінологічних заходів, скільки від загальносоціальної стабільності у суспільстві.

Серед системи суб'єктів запобігання загальнокримінальним корисливим правопорушенням особливу увагу слід звернути на компетенцію та структуру поліції, а також засади діяльності приватних охоронних структур.

Питання практичного заняття

1. Поняття та ознаки загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів).
2. Стан та детермінація загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів) в Україні.
3. Загальна характеристика окремих видів загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів) та їх кримінологічні показники.
4. Кримінологічна характеристика осіб загальнокримінального корисливого типу.
5. Суб'єкти та заходи запобігання та протидії загальнокримінальним корисливим правопорушенням (злочинам).

Питання для самостійної роботи

1. Макрорівневий аспект детермінації загальнокримінальної корисливої злочинності в контексті процесів маргіналізації (культурологічні особливості середовища; соціально-економічні умови життя населення; політична дестабілізація).
2. Особливості групової свідомості та вчинення загальнокримінальних корисливих злочинів.
3. Загальна характеристика системи попередження загальнокримінальної корисливої злочинності в Україні
4. Превентивна діяльність органів кримінальної юстиції щодо загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів).
5. Перспективні напрямки вдосконалення системи попередження насильницької злочинності в Україні (альтернативні засоби розв'язання кримінальних конфліктів на корисливому підґрунті).

Рекомендовані теми рефератів

1. Віктимологічні фактори детермінації загальнокримінальних корисливих правопорушень (злочинів).
2. Кримінологічна характеристика корисливих правопорушень проти власності.
3. Особливості особистості особи, яка вчиняє загальнокримінальні корисливі правопорушення.
4. Психічні відхилення корисливих злочинців.
5. Віктимологічна профілактика корисливих правопорушень (злочинів).

Література

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. Київ: ІнЮре, 2007. 712 с.
2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 3: Практична кримінологія. Київ: ІнЮре, 2008. 320 с.
3. Зелінський А.Ф. Коржанський М.Й. Корислива злочинна діяльність. К. : Генеза, 1998. 144 с.
4. Кримінологія : підручник / За ред. Ю. Нікітіна, С. Денисова, Є. Стрельцова. Харків: Право, 2018. 416 с.
5. Лефтеров Л.В. Запобігання підрозділами Національної поліції шахрайству, що вчиняється з використанням засобів електронних комунікацій : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса : ОДУВС, 2019. 284 с.
6. Острогляд О.І. Кримінологічна характеристика та запобігання корисливим злочинам проти власності у великому місті Причорноморського регіону. *Південноукраїнський правничий часопис*. 3-2020. С. 89-94. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.3.16>.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКПІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 10

НАСИЛЬНИЦЬКА ЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення

Отримання системних знань щодо сутності насильницької злочинності, її ознак, характеристик та кримінологічних показників; опанування навичками аналізу причин та умов насильницької злочинності, особи насильницького злочинця та заходів протидії насильницькій злочинності.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

1. **демонструвати** розуміння поняття та ознак насильницької злочинності;
2. **аналізувати** кримінологічні показники насильницької злочинності та визначати її основні детермінанти;
3. **визначати** систему та правове забезпечення запобігання та протидії насильницькій злочинності в Україні.

Основний зміст

Здобувачам вищої освіти слід звернути увагу на сутнісну відмінність понять «наси́льство» та «агресія» (агресивна поведінка). Зокрема, остання означає деструктивну, руйнуючу поведінку суб'єкта, мотивовану ворожістю та ненавистю до людей та речей, що переслідує спричинення їм шкоди та суперечить нормам їх співіснування.

Насильницька злочинність – це система злочинів, що реалізуються у процесі протиправного застосування насильства до потерпілих. З огляду на це для насильницьких злочинів характерно: об'єкт посягання – фізичні блага особи; умисна форма вини; насильство як засіб вчинення злочину; застосування насильства проти волі потерпілого та без відповідного на те права.

У структурі насильницької злочинності виділяють наступні блоки:

- насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи;
- насильницькі статеві злочини;
- насильницькі посягання, спрямовані проти держави та громадської безпеки (диверсія, терористичний акт, бандитизм тощо);
- насильницькі злочини представників влади (перевищення влади або службових повноважень, примушування давати показання тощо).

Крім того, насильницьким можна вважати хуліганство. Ядро насильницької злочинності становлять умисні вбивства, тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування та хуліганства.

Здобувачі вищої освіти також повинні звернути увагу на те, що статистична картина насильницької злочинності в Україні відносно стабільна та складає близько 4-6% у загальній структурі злочинності. Найбільш поширеними різновидами насильницьких злочинів є умисні тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження, умисні вбивства, зґвалтування та інші злочини.

Насильницька злочинність відображає найбільш стабільні і постійні риси злочинності. Підтверджується висновок про переважно сімейно-побутовий та ситуативно-дозвільний характер насильницької злочинності в нашій державі.

Питання практичного заняття

1. Поняття насильницької злочинності та її основні ознаки.
2. Стан насильницької злочинності в Україні: рівень, структура, динаміка та географія.
3. Особливості детермінації насильницької злочинності.
4. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили насильницькі кримінальні правопорушення. Їх класифікація та типологія.
5. Загальна характеристика системи та правове забезпечення запобігання й протидії насильницьким кримінальним правопорушенням в Україні.
6. Запобігання та запобігання домашньому насильству.

Питання для самостійної роботи

1. Кримінологічна характеристика окремих видів насильницької злочинності.
2. Проблеми запобігання та протидії домашньому насильству.
3. Психічні аномалії осіб, які вчиняють насильницькі злочини.
4. Перспективи вдосконалення системи запобігання насильницькій злочинності в Україні.

Рекомендовані теми рефератів

1. Соціал-дарвінізм та його значення у поясненні агресивної поведінки.
2. Віктимологічні фактори у системі сучасних детермінант насильницької злочинності.
3. Особливості попередження насильницьких кримінальних правопорушень представників влади.
4. Нормативно-правова база запобігання та протидії насильницькій злочинності в Україні.

Література

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою: резолюція Генеральної асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_114
2. Європейська конвенція щодо відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів: конвенція Ради Європи від 24 листопада 1983 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_319 3.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
4. Голіна В. В. Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи: навч. посіб. Х. : НЮАУ. 1997. 52 с.

5. Йосипів А. О. Насильницька злочинність: детермінанти та запобігання органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, Л. 2009. 18 с.

6. Шалгунова С. А. Кримінологічне вчення про особу насильницького злочинця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук. Харків. нац. ун-т внутрішніх справ. Х., 2013. 34 с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.

6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 11

РЕЦИДИВНА ТА ПРОФЕСІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення.

Формування системних знань про сутність рецидивної та професійної злочинності, визначення їх кримінологічних показників, особливостей запобігання і протидії зазначеним проявам злочинної діяльності.

Результати навчання

Після вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. демонструвати** розуміння понять рецидивна та професійна злочинність, їх співвідношення;
- 2. аналізувати** сучасний стан рецидивної та професійної злочинності;
- 3. оцінювати** основні механізми самовідтворення рецидивної та професійної злочинності;
- 4. розробляти** стратегію сумісної діяльності науковців, громадськості, правозастосовувачів та законодавця для вирішення актуальних питань діяльності з протидії рецидивній та професійній злочинності.

Основний зміст

Здобувачі вищої освіти повинні знати, що кримінально-правове та кримінологічне розуміння рецидиву не є тотожними. Поняття «рецидивна злочинність» і «рецидив злочинів» мають походження від латинського слова «recidivus», тобто такий, що відновлюється, повторюється.

Основною властивістю рецидивної злочинності є її підвищена суспільна небезпечність, що не зводиться до суспільної небезпечності окремих рецидивних злочинів та осіб, які їх учинили, а також до розуміння небезпечності чи то злочинного діяння, чи то особи або наслідків діяння з позиції кримінального права. Це інтегративна властивість, що утворюється внаслідок деструктивного

впливу цього виду злочинних проявів на суспільні відносини, соціальні інститути, правосвідомість, стан правопорядку, що склався у суспільстві, систему законодавства, саму кримінальну реальність та ін.

Виходячи з того, яке саме поняття рецидиву (легальне або кримінологічне) береться за основу, у кримінологічній науці можна зустріти декілька підходів до визначення рецидивної злочинності:

1) вузький підхід, згідно якого рецидивна злочинність є сукупністю умисних злочинів, скоєних на певній території за певний проміжок часу особами, які на момент скоєння злочинів мали не зняту або не погашену судимість за умисний злочин;

2) широкий підхід, згідно якого рецидивна злочинність розглядається як різновид злочинності, який проявляється у повторенні (рецидиві) кримінальної активності осіб, раніше засуджених або підданих іншим, передбаченим законом заходам правового впливу за вчинені ними у минулому злочини, що були зареєстровані на певній території протягом певного часу.

Вивчаючи рецидивну злочинність, здобувачі вищої освіти мають розуміти, що рецидивна злочинна діяльність тісно пов'язана з іншими кримінологічними явищами, перш за все, із професійною та організованою злочинністю.

Питання практичного заняття

1. Кримінологічне та кримінально-правове розуміння рецидивної злочинності. Види рецидиву злочинів.
2. Рецидивна злочинність: стан, структура, динаміка.
3. Особистість рецидивіста, структура та типологія.
4. Поняття та ознаки кримінального професіоналізму. Співвідношення та взаємозв'язок рецидивної, професійної, організованої та групової злочинності.
5. Причини та умови рецидивної та професійної злочинності.
6. Суб'єкти та заходи попередження рецидивної та професійної злочинності.

Питання для самостійної роботи

1. Тюремна (в'язнична) субкультура як складова кримінальної субкультури.
2. Кримінологічна характеристика кримінально-послідовного типу злочинця.
3. Морально-психологічна та особистісно-рольова характеристика особи рецидивіста.
4. Рецидивонебезпечні злочини: поняття та класифікація.

Рекомендовані теми рефератів

1. Історія виникнення та розвитку професійної злочинності.
2. Особистість професійного злочинця.
3. Феномен кримінальної кар'єри.
4. Поняття, ознаки та елементи кримінальної субкультури.
5. Тенденції рецидивної злочинності.

Література

1. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01 грудня 1994 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>
3. Батиргарєєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми. Х., 2009. 576 с.
4. Зелінський А. Ф. Рецидив злочинів (структура, зв'язки, прогнозування). Х., 1980. 151 с.
5. Макаренко Н. К. Запобігання професійній злочинності в Україні. Київ, 2021. 455 с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКПІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>).
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 12

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОТИДІЯ

Мета вивчення

Сформувати систему науково обґрунтованих знань щодо сутності та природи організованої злочинності та особливостей протидії організованій злочинній діяльності.

Результати навчання

Після успішного вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. аналізувати** міжнародно-правові документи та національне законодавство щодо визначення організованої злочинності та суб'єктів організованої злочинної діяльності;
- 2. оцінювати** основні механізми самовідтворення організованої злочинності;
- 3. встановлювати** особливості функціонування організованих злочинних угруповань;
- 4. розробляти** стратегію сумісної діяльності науковців, громадськості, правозастосовувачів та законодавця для вирішення актуальних питань діяльності з протидії організованій злочинності.

Основний зміст

При вивченні вказаної теми здобувач вищої освіти повинні враховувати складнощі у визначенні поняття організованої злочинності, які існують не лише в науковій літературі. Єдиного визначення організованої злочинності не міститься й у міжнародних документах. Більше того, неодноразово висловлювалася думка щодо неможливості вироблення такого. Так, на VIII Конгресі ООН з попередження злочинності та поведінки з правопорушниками (Гавана, Куба, 27 серпня – 7 вересня 1990 р.) було зазначено, що одним

формулюванням неможливо визначити багаточисельні види організованої злочинності, обумовлені різними факторами, у тому числі етнічними, економічними. У 1995 р. Радою Європейського Союзу було розроблено 11 загальних критеріїв визначення організованої злочинності.

Організована злочинність розвивається разом із суспільством, його економікою, іноді навіть випереджаючи їх. Коли певні способи її діяльності стають відомі правоохоронним органам, представники організованої злочинності винаходять інші, тобто їхня діяльність постійно змінюється, виходячи на якісно інший рівень.

Україна посідає 34 позицію серед 193 країн світу і третє місце серед 44-х європейських країн у рейтингу Глобального індексу організованої злочинності. Україну було оцінено як країну з високим рівнем злочинності та низькою спроможністю влади цьому протистояти. При формуванні індексу експертами враховувалися такі характеристики, як масштаб і вплив злочинних ринків, чотири індикатори злочинності (мафіозні групи, злочинні мережі, кримінальні структури, вбудовані в державні органи, іноземні злочинці) і стійкість країн до організованої злочинності.

В рамках цієї теми здобувачі вищої освіти повинні проаналізувати не лише міжнародний досвід регламентації питань, пов'язаних з організованою злочинністю, а й чинне українське законодавство. У ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р. під організованою злочинністю розуміється сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань. Види та ознаки цих злочинів, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі злочини, встановлюються Кримінальним кодексом України.

У свою чергу, Кримінальний кодекс містить низку норм, що надають можливість притягнути до кримінальної відповідальності учасників організованої злочинності на різних рівнях. Розділ VI Загальної частини КК України присвячено співучасті у злочинах: визначені види співучасників;

сформульовані поняття «організована група» та «злочинна організація»; регламентована кримінальна відповідальність співучасників, у тому числі кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи або злочинної організації.

Питання практичного заняття

1. Наукове та нормативне визначення організованої злочинності.
2. Види, ознаки, структура організованих злочинних угруповань та організованої злочинної діяльності.
3. Організована злочинність в Україні: сучасний стан та тенденції.
4. Транснаціональна організована злочинність: визначення, ознаки, кримінологічна характеристика.
5. Фактори організованої злочинності.
6. Напрямки протидії організованим злочинностям в Україні та світі: правова основа, суб'єкти та заходи.

Питання для самостійної роботи

1. Економічне розуміння організованої злочинності та заходи її попередження.
2. Співвідношення організованої злочинності та організованої злочинної діяльності.
3. Організована та професійна злочинність: проблеми розмежування.
4. Відповідальність юридичних осіб у контексті протидії злочинним угрупованням економічного спрямування.
5. Стратегія та напрямки протидії організованим злочинностям в Україні: правова основа, суб'єкти та заходи.
6. Кримінально-правові заходи боротьби з організованою злочинністю: аналіз КК України.
7. Міжнародно-правові документи у сфері протидії транснаціональній організованим злочинностям.

Рекомендовані теми рефератів

1. Бандитизм як вид організованої злочинної діяльності.
2. Соціальна база організованої злочинності.
3. Зарубіжна практика протидії організованим злочинностям.
4. Організована злочинність та легальна економіка: проблеми взаємодії на сучасному етапі.
5. Участь колишніх співробітників правоохоронних органів в організованій злочинній діяльності.
6. Транснаціональна злочинність: загальна характеристика.
7. Можливості визначення організованої злочинності в законодавстві та доктрині: український та світовий досвід.

Література

1. Аркуша Л.І. Значення розвідувальної діяльності у протидії організованій злочинності. *Запобігання організованій злочинній діяльності: мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 3-6.
2. Аркуша Л. І. Превентивна діяльність органів кримінальної юстиції : навч.-метод. посібник [Електронне видання] / Л. І. Аркуша, Н. О. Федчун, О. В. Дикий, М. О. Д'ячкова ; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2021. 40 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16157>
3. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституційна теорія криміналізації суспільства: монографія. О.: Юридична література, 2009. 616 с.
4. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія. Харків : Право, 2017. 252 с.
5. Запобігання транснаціональній злочинності : навч.-метод. посіб. / В.М. Дрьомін, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, Н.О. Федчун, Г.М. Чернишов, А.М. Ізовіта, В.Я. Цитряк, О.В. Дикий. Одеса.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 96 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14625>
6. Шостко О. Організована злочинність: фантом чи реальна загроза? *LexInform. Юридичні новини України*. Дата публікації: 10 січня 2022 р. URL:

<https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/organizovana-zlochynnist-fantom-chy-realna-zagroza/>.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.

8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 13

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення

Сформувати комплексне уявлення про сутність злочинності неповнолітніх, її ознаки, характеристики та кримінологічні показники; опанування навичками аналізу причин та умов злочинності неповнолітніх, особливостей неповнолітніх осіб, які вчинюють кримінальні правопорушення та заходів запобігання злочинності неповнолітніх.

Результати навчання

Після вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

1. **розуміти** зміст поняття «злочинність неповнолітніх» та її основних характеристик.
2. **аналізувати** кримінологічні показники злочинності неповнолітніх та визначати її основні детермінанти.
3. **визначати** систему та правове забезпечення запобігання та протидії злочинності неповнолітніх в Україні.

Основний зміст

Злочинність неповнолітніх – це система злочинів, які вчиняються особами від 14 до 18 років. Все більшого розвитку набуває окрема галузь кримінологічних знань – ювенальна (від лат. *juvenalis* – юнацький) кримінологія, що вивчає злочини, як вчинені неповнолітніми, так і злочини проти них, їх причини й умови, психологічні особливості неповнолітніх правопорушників, а також заходи протидії таким злочинам.

Із загальної кількості вчинених неповнолітніми кримінальних правопорушень понад 50% – тяжкі та особливо тяжкі. Вони переважною більшістю мають корисливий і груповий характер. Насильницькі посягання

підлітків все частіше мають імпульсивний характер з елементами жорстокості та цинізму.

Найчастіше неповнолітні вчиняють такі види кримінальних правопорушень: крадіжки, грабежі, розбої, хуліганство, незаконне заволодіння транспортними засобами, зґвалтування, злочини у сфері обігу наркотичних засобів, тілесні ушкодження. Слід звернути увагу на те, що у 80% випадків кримінальним правопорушенням передуює девіантна поведінка: вживання алкоголю, наркотиків, ранні сексуальні стосунки, прояви вандалізму.

Протиправна поведінка неповнолітніх пов'язана насамперед з такими особливостями їхньої психіки, як підвищена навіюваність, несформованість життєвих орієнтацій, юнацький негативізм, наслідування.

При характеристиці причин і умов злочинності неповнолітніх на сучасному етапі розвитку нашого суспільства необхідно розглядати особливості дії загальних криміногенних процесів, явищ і ситуацій з урахуванням соціального статусу підлітків і їх соціальнопсихологічної характеристики як контингенту, що знаходиться в процесі активного формування особистості і в специфічних умовах життєдіяльності.

Одним із найважливіших етапів запобігання та протидії злочинності неповнолітніх вважається її рання профілактика, оскільки вона є найбільш ефективною, оскільки спрямована на усунення і нейтралізацію джерел криміногенного впливу, які ще не встигли згубно вплинути на неповнолітню особу, або на зняття відносно слабких дефектів її особистості, що ще не перетворилися в стійку позицію.

Питання практичного заняття

1. Вік особи як об'єкт кримінологічного, кримінально-правового та кримінально-процесуального вивчення. Проблема вікової неосудності.

2. Поняття, ознаки та особливості злочинності неповнолітніх. Ювенальна кримінологія.

3. Стан та тенденції злочинності неповнолітніх.

4. Особливості неповнолітніх осіб, які вчинюють злочини кримінальні правопорушення.

5. Кримінологічна характеристика груп неповнолітніх, які вчинюють кримінальні правопорушення.

6. Особливості детермінації злочинності неповнолітніх.

7. Система та суб'єкти попередження злочинності неповнолітніх.

8. Міжнародні стандарти поводження з неповнолітніми правопорушниками.
Ювенальна юстиція: за і проти.

Питання для самостійної роботи

1. Стан, структура та динаміка злочинності неповнолітніх.
2. Групова злочинність неповнолітніх. Особливості створення та функціонування злочинних груп неповнолітніх.
3. Детермінації злочинності неповнолітніх в Україні та світі.
4. Відповідальність осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності за КК України.
5. Проблеми становлення системи ювенальної юстиції в Україні.
6. Правовий аналіз Мінімальних стандартних правил ООН щодо здійснення правосуддя стосовно неповнолітніх.

Рекомендовані теми рефератів

1. Компаративні аспекти злочинності неповнолітніх у зарубіжних країнах.
2. Кримінологічні аспекти підліткових екстремістських угруповань.
3. Провідні мотиви злочинів неповнолітніх в Україні.
4. Кримінологічна характеристика мікро- та макросередовища неповнолітнього.
5. Особливості механізму злочинної поведінки неповнолітніх.
6. Загальна характеристика мотивуючих факторів злочинної поведінки неповнолітніх.
7. Особливості попередження злочинності неповнолітніх.

8. Суб'єкти попередження злочинності неповнолітніх та їх компетенція.
9. Міжнародно-правові акти у сфері попередження злочинності неповнолітніх.

Література

1. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: від Закон України 25 січня 1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
4. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України від 19 грудня 2017 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>
5. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні. К.: Атіка, 2004. 240с.
6. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: монографія / за заг. ред. проф. В. В. Голіни та В. П. Ємельянова. Харків, 2006. 292 с.
7. Мозгова В. А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. *Юридичний вісник*. 2014. №2 (31). С. 142-147.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka

4. Національна поліція України –
<https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України –
<https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України –
<http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації
Об'єднаних Націй (ЮНІКПІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім.
академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів –
<http://pravoved.in.ua/>).
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична
академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC –
United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 14

КОРУПЦІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення

Формування комплексного уявлення про сутність корупційної злочинності, її ознаки, характеристики та кримінологічні показники; опанування навичками аналізу причин та умов корупційної злочинності, особи корупціонера та заходів протидії корупційній злочинності.

Результати навчання

Після вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1. розуміти** зміст поняття «корупційна злочинність», характеризувати основні види корупційної злочинності;
- 2. аналізувати** кримінологічні показники корупційної злочинності та визначати її основні детермінанти;
- 3. визначати** систему та правове забезпечення запобігання та протидії корупційній злочинності в Україні.

Основний зміст

Незважаючи на те, що корупція є складним багатоаспектним явищем, науковцям все ж вдалося виокремити ті його властивості, які мають визначальне значення для відображення його змісту.

Так, відповідно до ст. 1 ЗУ «Про запобігання корупції» корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи

юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

При підготовці до даної теми здобувачам вищої освіти слід звернути увагу на те, що корупція в силу складності характеру потребує комплексного підходу до побудови заходів із її запобігання та протидії. Чинне антикорупційне законодавство України визначає низку заходів, спрямованих на запобігання корупції, серед яких:

- обмеження щодо використання службового становища;
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- обмеження щодо одержання дарунків (пожертв);
- обмеження щодо роботи близьких осіб;
- обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
- спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- фінансовий контроль;
- кодекси поведінки;
- урегулювання конфлікту інтересів;
- антикорупційна експертиза нормативно-правових актів;
- вимоги щодо прозорості інформації;
- заборона на одержання послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Питання практичного заняття

1. Корупція як соціальне явище та правова категорія
2. Поняття та система корупційних правопорушень. Співвідношення корупційних правопорушень із корупційними злочинами, злочинами у сфері службової та професійної діяльності й іншими суміжними категоріями.
3. Стан корупційної злочинності в Україні та світі.

4. Теоретичні та практичні основи вивчення особи корупціонера.
5. Система антикорупційних інституцій в Україні.
6. Заходи запобігання та протидії корупції в Україні.

Питання для самостійної роботи

1. Нормативне та доктринальне визначення поняття «корупція».
2. Види корупційних правопорушень за законодавством України та міжнародними угодами.
3. Особливості детермінаційного комплексу корупційних кримінальних правопорушень.
4. Система спеціально-кримінологічних заходів запобігання та протидії корупційній злочинності.

Рекомендовані теми рефератів

1. Соціальні основи попередження корупції в Україні.
2. «Побутова» корупція: кримінологічна характеристика та заходи запобігання.
3. Міжнародний досвід протидії корупції та перспектив його використання в Україні.

Література

1. Андрушко П. П. Реформа українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України. К. : Атіка, 2012. 332 с.
2. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: монографія. Одеса: Юридична література. 2009. 616 с.
3. Запобігання корупції: підручник /За заг. редакцією Б.М. Головіна. Харків. 2019. 296 с.
4. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ: Юрид. думка. 2004. 400 с.

5. Михайленко Д.Г. Запобігання корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2017. 582 с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diynist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.
5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dSPACE.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.

8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

Тема 15

ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИКІВ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Мета вивчення

Сформувати уявлення про злочинність у сфері обігу наркотиків та заходи щодо запобігання та протидії їй.

Результати навчання

Після вивчення теми здобувач вищої освіти буде:

- 1) **розуміти** зміст поняття злочинності у сфері обігу наркотиків та давати кримінологічну характеристику;
- 2) **аналізувати** криміногенні якості осіб, що вчинили відповідні кримінальні правопорушення;
- 3) **визначати систему** заходів запобігання злочинності, пов'язаної з наркотиками.

Основний зміст

При вивченні вказаної теми здобувачі вищої освіти повинні знати, що за оцінками Організації Об'єднаних Націй, кількість осіб, що вживають наркотики щороку зростає. Ця негативна тенденція, а також надприбутки, що отримують злочинні угруповання від торгівлі наркотичними речовинами, обумовлюють підвищену рентабельність заняття кримінальним бізнесом.

Результати досліджень споживачів і розповсюджувачів наркотиків, а також кількість вчинених наркозлочинів, отримані фахівцями в різних галузях знань (соціології, медицині, психології, юриспруденції тощо), розрізняються за багатьма показниками в десятки або навіть сотні разів. Нерідко наводяться цифри без урахування латентності, не завжди вони порівнюються за регіонами і відбивають лише приблизну картину дійсності. Кримінальна відповідальність за наркозлочини передбачена у статтях 305–324 Розділу XIII «Кримінальні

правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення» Особливої частини КК України.

Здобувачі вищої освіти повинні знати, що основними факторами злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків є:

- 1) загальноекономічна криза, що остаточно загострила криміногенну ситуацію в країні, створивши ідеальні умови для розвитку злочинності;
- 2) майнове розшарування населення України;
- 3) підвищення рівня вживання наркотиків, заборонених до обігу, а також вживання не за медичним призначенням наркотичних лікарських засобів, що може викликати наркотичну залежність;
- 4) збільшення обсягів нелегального виробництва наркотиків та їх контрабанди, використання у цьому зв'язку фахівців – хіміків, біологів, які втратили законну роботу;
- 5) географічне розташування України, що потрапила у сферу дії міжнародного наркобізнесу, як транзитної країни на шляху героїну з Афганістану до Європи;
- 6) активні міграційні процеси;
- 7) об'єднання наркобізнесу, корупції, тероризму та інших форм організованої злочинності.

Питання практичного заняття

1. Поняття та кримінологічні показники злочинності у сфері обігу наркотиків.
2. Детермінанти кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Проблема наркотизму.
3. Характеристика осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з наркотиками.
4. Загальна характеристика заходів запобігання злочинності, пов'язаної з наркотиками. Моделі і стратегії запобігання.

Питання для самостійної роботи

1. Наркотизм як соціальна та правова проблема.
2. Наркобізнес та торгівля: визначення та розмежування понять.
3. Детермінанти злочинності в сфері обігу наркотиків.
4. Структура особи, що вчиняє кримінальні правопорушення в сфері незаконного обігу наркотиків.

Рекомендовані теми рефератів

1. Основні світові маршрути наркотрафіку.
2. Місце України у транснаціональному наркобізнесі.
3. Механізм функціонування транснаціональних наркокартелів (наркосиндикатів): на прикладах Колумбії та Мексики.
4. Зарубіжний досвід протидії наркобізнесу.
5. Легалізація «легких наркотиків» як засіб протидії транснаціональному наркобізнесу: за і проти. Досвід Нідерландів.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text
2. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Илько С.А. Наркотизм в механизме детерминации преступности и криминализации общества. Преступность и криминологические основы уголовной юстиции. Колл. монография под ред. Дрёмина В.Н. Одеса: Фенікс, 2007. С.162-187.

4. Никифорчук Д.Й. Теоретичні та практичні засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів: монографія / Д.Й. Никифорчук. – Київ: НАВС, 2009. – 328 с.

5. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник / А.А. Бова, В.І. Женунтій, А.П. Закалюк та ін.; за загальн. ред. А.П. Закалюка. К. 2006. 296 с.

6. Сердюк О.О. Наркотизм як соціальне явище: його тенденції та напрямки профілактики: автореф. дис. ... канд. соц. наук. Харків, 2003. 20 с.

Джерела статистичної інформації

1. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Судова влада України: Судова статистика: http://court.gov.ua/sudova_statystyka
4. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
5. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>

Інтернет ресурси

1. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
2. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
3. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
4. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.

5. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
6. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
7. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.
8. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
9. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
10. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ

1. Поняття та предмет кримінології. Місце кримінології у системі соціальних наук.
2. Історія виникнення та розвитку кримінології як самостійної науки.
3. Зародження та розвиток вітчизняної кримінологічної думки.
4. Сучасний стан вітчизняної кримінології. Основні кримінологічні установи в Україні.
5. Методика кримінологічних досліджень: загальна характеристика.
6. Психологічні методи у кримінологічних дослідженнях та практиці запобігання злочинності.
7. Техніка кримінологічного вивчення кримінальних проваджень (справ) та інших документів. Контент-аналіз.
8. Вибіркове дослідження у кримінології. Валідність та репрезентативність вибіркового дослідження.
9. Інтерв'ю та анкетне опитування у кримінологічних дослідженнях.
10. Кримінологічне прогнозування: поняття, види та методи здійснення.
11. Кримінологічне планування: поняття, зміст та практичне значення.
12. Поняття, ознаки та властивості злочинності.
13. Злочинність як вид соціальної девіації. Співвідношення злочинності і делінквентності.
14. Злочинність як соціальний феномен. Вплив злочинності на суспільство. Функції злочинності.
15. Показники злочинності: поняття та система.
16. Рівень та динаміка злочинності в Україні: загальна характеристика.
17. Структура злочинності та її значення для організації запобіжної діяльності.
18. Коефіцієнти злочинності у системі її показників: поняття, види та техніка аналізу.

19. Географія та топографія злочинності. Просторові особливості поширення злочинності в Україні.
20. Кримінологічна характеристика злочинності в Україні (1991-2021р.р.).
21. Основні світові та регіональні тенденції розвитку злочинності.
22. Латентна злочинність: поняття та види. Способи виявлення латентних злочинів.
23. Поняття та класифікація теорій пояснення злочинності.
24. Класична школа кримінального права у поясненні злочинності.
25. Біологічні концепції пояснення злочинності.
26. Психологічні та психіатричні концепції пояснення злочинності.
27. Соціологічний напрямок у вивченні злочинності: загальна характеристика.
28. Теорія диференційованого зв'язку та теорія білокомірцевої злочинності Е.Сатерленда.
29. Теорії аномії та соціальної дезорганізації у кримінології.
30. Теорії конфлікту у поясненні причин злочинної поведінки.
31. Теорія стигматизації у поясненні злочинності.
32. Економічний детермінізм у поясненні злочинності. Критична кримінологія.
33. Віктимологічна концепція пояснення злочинності.
34. Причини та умови злочинності в Україні на сучасному етапі: загальна характеристика.
35. Соціальні процеси розвитку та їх роль в детермінації злочинності (урбанізація, міграція, маргіналізація).
36. Культурологічні фактори злочинності. Кримінальна субкультура та її вплив на суспільство.
37. «Фонові» явища злочинності та їх кримінологічне значення.
38. Поняття та кримінологічна характеристика особи злочинця.

39. Дискусія про співвідношення природного та соціального у структурі особи злочинця.
40. Соціалізація та її роль у формуванні особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.
41. Структура особи злочинця: загальна характеристика.
42. Кримінально-правова характеристика осіб, які вчинили злочин (кримінальне правопорушення).
43. Морально-психологічні особливості осіб, які вчинили злочин (кримінальне правопорушення).
44. Соціально-демографічна характеристика осіб, які вчинили злочин (кримінальне правопорушення).
45. Типологія та класифікація осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та її практичне значення.
46. Механізм злочинної поведінки: поняття та сутність. Стадії механізму злочинної поведінки.
47. Кримінальна мотивація та її складові. Мотиви кримінальних правопорушень.
48. Основні типи механізмів злочинної поведінки.
49. Віктимологічний аспект механізму конкретного злочину (кримінального правопорушення).
50. Спрямованість особистості, психологічні та соціальні установки в механізмі злочинної поведінки.
51. Ситуація вчинення злочину (кримінального правопорушення) та її кримінологічне значення.
52. Запобігання злочинності як концепція та практична діяльність.
53. Класифікація заходів запобігання злочинності.
54. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинності: поняття, зміст та суб'єкти.
55. Роль кримінального закону у механізмі запобігання та протидії злочинності.

56. Правова основа запобігання та протидії злочинності в Україні: міжнародні та внутрішньодержавні правові акти.

57. Основні міжнародно-правові документи у сфері боротьби зі злочинністю.

58. Система суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинності в Україні.

59. Прокуратура як суб'єкт запобігання та протидії злочинності.

60. Національна поліція у системі суб'єктів запобігання та протидії злочинності.

61. Адвокатура як суб'єкт запобігання та протидії злочинності.

62. Правова основа та форми участі громадськості у запобіганні та протидії злочинності.

63. Основні напрямки міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії злочинності.

64. Загальнокримінальна корислива злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання.

65. Поняття та ознаки економічної злочинності. Місце економічної злочинності у структурі тіньової економіки.

66. Кримінологічна характеристика економічної злочинності в Україні.

67. Запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. Система фінансового моніторингу в Україні.

68. Насильницька злочинність в Україні: кримінологічна характеристика та запобігання.

69. Запобігання та запобігання домашньому насильству: правове забезпечення та зміст.

70. Рецидивна злочинності: кримінологічна характеристика та запобігання.

71. Поняття та ознаки кримінального професіоналізму. Професійна злочинність в Україні.

72. Поняття та ознаки організованої злочинності.

73. Організована злочинність в Україні: сучасний стан та тенденції.
74. Види, ознаки та структура організованих злочинних угруповань та організованої злочинної діяльності.
75. Соціально-психологічна основа формування та функціонування організованих злочинних угруповань.
76. Транснаціональна організована злочинність: поняття, кримінологічна характеристика та особливості протидії.
77. Поняття та соціально-правова природа корупції.
78. Види корупційних правопорушень відповідно до законодавства України і міжнародно-правових актів: порівняльний аналіз.
79. Кримінологічна характеристика та запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової та професійної діяльності.
80. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх в Україні.
81. Особливості детермінації злочинності неповнолітніх в Україні.
82. Система та суб'єкти запобігання злочинності неповнолітніх.
83. Кримінологічна характеристика злочинності у сфері обігу наркотиків.
84. Наркобізнес у структурі злочинності, пов'язаної з незаконним обігом наркотиків.
85. Загальна характеристика заходів запобігання злочинності у сфері обігу наркотиків.
86. Маргінальність та злочинність. Кримінологічна характеристика злочинності маргіналів.
87. Необережна злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання.
88. Пенітенціарна злочинність: кримінологічна характеристика та запобігання.
89. Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості.

90. Кримінальні правопорушення проти правосуддя: кримінологічна характеристика та запобігання.

91. Військові кримінальні правопорушення: кримінологічна характеристика та запобігання.

92. Кримінологічна віктимологія: поняття, зміст та основні напрямки досліджень.

93. Кримінологічна характеристика віктимізації та віктимності.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Список основної літератури

1. Андрушко П. П. Реформа українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України. К. : Атіка, 2012. 332 с.
2. Аркуша Л.І. Значення розвідувальної діяльності у протидії організованих злочинності. *Запобігання організованим злочинній діяльності: мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 3-6.
3. Батиргарєєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми. Х., 2009. 576 с.
4. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017/1. С.207-2013. [URL:http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/40.pdf](http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/40.pdf)
5. Блажівський Є.М. Моніторинг протидії злочинності в Україні: монографія. Х. : Золота миля, 2020. 378 с.
6. Бойко А.М. Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки : автореф. дис....д-ра юрид. наук / Андрій Михайлович Бойко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2009. 48 с.
7. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні. К.: Атіка, 2004. 240с.
8. Василевич В. В. Кримінологічна політика України : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.
9. Голіна В. В. Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи: навч. посіб. Х. : НЮАУ. 1997. 52 с.
10. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навч. посіб. Х.: Право. 2014. 513с.
11. Головкін Б.М. Причинність в системі детермінації злочинності. Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 1(5). С. 7. URL: http://nauka.juracademy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/_1.pdf

- 12.Головкін Б.М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020/1. С. 274-280.
- 13.Грицишен Д.О., Супрунова І.В., Лисак С.П. Економічна злочинність як суспільне явище та загроза державній безпеці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 140-151. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.140.
- 14.Джуза О. М., Василевич В. В. Основні показники злочинності: міжнародний і вітчизняний досвід. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 1. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/1512eed764f6ba54c22580c900419036/\\$FILE/Visnyk_01_2012.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/1512eed764f6ba54c22580c900419036/$FILE/Visnyk_01_2012.pdf)
- 15.Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: монографія. Одеса: Юридична література. 2009. 616 с.
- 16.Дрьомін В.М. Злочинність як предметна діяльність. *Електронне наукове фахове видання Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. №3. URL: http://lsej.org.ua/3_2015/3_2015.pdf
- 17.Дрьомін, В. М. «Офіційна» та фактична злочинність: кримінологічний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць*. 2012. Вип. 68 . С. 550-559.
- 18.Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія. К. : Юридична практика, 2003. 924 с.
- 19.Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: ІнЮре, 2007. 424 с.
- 20.Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. Київ: Видавничий Дім «ІнЮре», 2007. 712 с.
- 21.Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 книгах. Кн. 3: Практична кримінологія. К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2008. 320 с.

22. Запобігання корупції: підручник / За заг. редакцією Б.М. Головкина. Харків. 2019. 296 с.
23. Запобігання транснаціональній злочинності : навч.-метод. посіб. / В.М. Дрьомін, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, Н.О. Федчун, Г.М. Чернишов, А.М. Ізовіта, В.Я. Цитряк, О.В. Дикий. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 96 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14625>
24. Зелінський А. Ф. Рецидив злочинів (структура, зв'язки, прогнущвання). Х., 1980. 151 с.
25. Зелінський А. Ф. Кримінологія. Харків: Рубікон. 2000. 240 с.
26. Зелінський А. Ф. Кримінальна психологія: наук.-практ. вид. К. : Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
27. Зелінський А. Ф., Оніка Л. П. Детермінація злочину: навч. посіб. Харків: УкрЮА, 1994. 52 с.
28. Зелінський А. Ф. Коржанський М. Й. Корислива злочинна діяльність. К. : Генеза, 1998. 144 с.
29. Ілько С. А. Наркотизм в механізмі детермінації злочинності та криміналізації суспільства. Злочинність та кримінологічні основи кримінальної юстиції: колл. монографія. Одеса: Фенікс, 2007. С.162-187.
30. Йосипів А. О. Насильницька злочинність: детермінанти та запобігання органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, Л. 2009. 18 с.
31. Кальман О. Г. Стан та головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні і прикладні проблеми / О. Г. Кальман. Харків : Гімназія, 2003. 352 с.
32. Кацавець Р.С. Психологія особистості: навч. посіб. Київ :Алерта. 2021. 134 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/psikhologiya-osobistosti-navchalniy-posibnik.pdf>
33. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія. Харків : Право, 2017. 252 с.

- 34.Костенко О.М. У світлі соціального натуралізму (вибране): вибрані твори. Київ: Паливода А.В., 2020. 812 с.
- 35.Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті... монографія / за заг. ред. проф. В. В. Голіни та В. П. Ємельянова. Харків, 2006. 292 с.
- 36.Кримінологія : підручник / За ред. Ю. Нікітіна, С. Денисова, Є. Стрельцова. Харків: Право, 2018. 416 с.
- 37.Кримінологія: підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодед та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 384 с.
- 38.Кримінологія: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф О. М. Джужі. Київ: НАВС. 2020. 612 с.
- 39.Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття: монографія. ДНДІ МВС України. К. : Юрінком Інтер. 2013. 270 с.
- 40.Лефтеров Л.В. Запобігання підрозділами Національної поліції шахрайству, що вчиняється з використанням засобів електронних комунікацій : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса : ОДУВС, 2019. 284 с.
- 41.Литвак О. Латентна злочинність: деякі аспекти. *Право України*. 2003. № 12. С. 63-64.
- 42.Макаренко Н. К. Запобігання професійній злочинності в Україні. Київ, 2021. 455 с.
- 43.Маслоу А. Мотивація та особистість. URL: <https://psylib.org.ua/books/masla01/index.htm>
- 44.Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ: Юрид. думка. 2004. 400 с.
- 45.Мельничук Т.В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері. О.: Фенікс, 2010. 246 с
- 46.Михайленко Д.Г. Запобігання корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2017. 582 с.

- 47.Мозгова В. А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. Юридичний вісник. 2014. №2 (31). С. 142-147.
- 48.Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник / А.А. Бова, В.І. Женунтій, А.П. Закалюк та ін.; за загальн. ред. А.П. Закалюка. К. 2006. 296 с.
- 49.Нежурбіда С. І. Кримінологічне вчення про причинність злочинності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Нежурбіда Сергій Ігорович ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2015. 32 с.
- 50.Никифорчук Д.Й. Теоретичні та практичні засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів: монографія / Д.Й. Никифорчук. Київ: НАВС, 2009. 328 с.
- 51.Острогляд О.І. Кримінологічна характеристика та запобігання корисливим злочинам проти власності у великому місті Причорноморського регіону. *Південноукраїнський правничий часопис*. 3-2020. С. 89-94. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.3.16>.
- 52.Поклад В. І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності: навчальний посібник. Луганськ: РВВ ЛДУВС. 2007. 48с.
- 53.Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки. Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 524 с.
- 54.Превентивна діяльність органів кримінальної юстиції : навч.-метод. посібник [Електронне видання] / Л.І. Аркуша, Н.О. Федчун, О.В. Дикий, М.О. Д'ячкова ; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2021. 40 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14625>
- 55.Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину. Монографія / А. В. Савченко. К. : Атіка, 2002. 144 с.
- 56.Сердюк О.О. Наркотизм як соціальне явище: його тенденції та напрямки профілактики: автореф. дис. ... канд. соц. наук. Харків, 2003. 20 с.
- 57.Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / Нац. ін-т стратегічних досліджень; Авт.: Варналія З.С., Гончарук А.Я., Жаліло Я.А., Жук В.І., Ковальчук Т.Т. та ін.; За ред. Варналія З.С. Київ, 2006. 576 с.

- 58.Туляков В. А. Виктимология: социальные и криминологические проблемы / В. А. Туляков. Одесса : Юрид. лит-ра, 2000. 336 с.
- 59.Федчун Н.О. Деякі питання природи імпульсивних злочинів. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.) [Електронне видання] / відповід. ред.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур ; НУ «ОЮА». Одеса, 2021. С.262-266. DOI 10.32837/11300.16008*
- 60.Федчун Н.О. Основи профілактики злочинів, що вчиняються при порушенні правил безпеки. *Юридичний вісник. № 3-4. 2019. С. 125-129.*
- 61.Федчун Н.О. Психологічний механізм злочинної поведінки при порушенні правил безпеки мореплавства. *Публічне право : Науково-практичний юридичний журнал. 2016. № 2. С. 158-165.*
- 62.Фріс П. Л. Ідеологія кримінально-правової політики : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П. 2021. 389 с.
- 63.Хохліна О. П. Проблема структури особистості у психології. *Юридична психологія. 2016. № 2. С. 20-32. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/download/432/434/>*
- 64.Шалгунова С. А. Криминологічне вчення про особу насильницького злочинця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук. Харків. нац. ун-т внутрішніх справ. Х., 2013. 34 с.
- 65.Шостко О. Організована злочинність: фантом чи реальна загроза? *LexInform. Юридичні новини України. Дата публікації: 10 січня 2022 р. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/organizovana-zlochynnist-fantom-chy-realna-zagroza/>.*
- 66.Шпиталенко Г.А., Мельничук Д.П., Богоявленська Ю.В. Соціальна природа злочинності: історичний та ґносеологічний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал № 3/2020. С. 356-361. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/87.pdf*

- 67.Юзікова, Н. С. Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй : монографія / Н. С. Юзікова ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпро : Біла К. О., 2016. 510 с.

Допоміжна література

1. Criminology: The Essentials Taschenbuch / Anthony Walsh, Cody Jorgensen. 2020, 416 p.
2. Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behavior Loseblattsammlung / Frank E. Hagan, Leah E. Daigle, 2019. 520 p.
3. Introduction to Forensic Psychology: Research and Application / Ph.D. Bartol, Curt R. , Ph.D. Bartol, Anne M. 2021, 708 p.
4. Larysa Arkusha, Viktor Zagorodniy, Nataliia Fedchun. Corruption schemes while purchasing medicinal products at the expense of state funds in Ukraine. International Journal Of Pharmaceutical Research, Volume 12, issue 3, July - Sept, 2020.P. 1465-1470. Indexed in: PubMed/Medline, SCOPUS, <http://www.ijpronline.com/ViewIssue.aspx?Volume=26&Issue=58>
5. Oleksandr Muzychuk, Vladyslav Teremetskyi, Anatolii Podoliaka, Nataliia Fedchun, Olexander Svitlychnyy, Olena Korotun, Iryna Nagorna. Legal support of economic competition in Ukraine. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues, Volume 24, Special Issue 1, 2021. P. 1-7. Indexed in: SCOPUS, <https://www.abacademies.org/articles/legal-support-of-economic-competition-in-ukraine.pdf>

Нормативно-правові акти

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою: резолюція Генеральної асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_114
2. Європейська конвенція щодо відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів: конвенція Ради Європи від 24 листопада 1983 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_319_3.

3. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України від 19 грудня 2017 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text
5. Криміальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25, стаття 131
6. *Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх* URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
7. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01 грудня 1994 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 // Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, ст.2056
9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Офіційний вісник України. 2014. № 90. стор. 7. стаття 2576
11. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: від Закон України 25 січня 1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

13. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 35, стаття 358.
14. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>
15. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III : Відомості Верховної Ради України. 2000 р. № 40. стаття 338.

Інтернет ресурси

1. Crime prevention – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-humantrafficking/crime-prevention_en.
2. Global Criminology – <http://globalcriminology.com/>
3. The European Crime Prevention Network – <https://eucpn.org/>.
4. Вісник кримінологічної асоціації України – <http://visnikkau.webnode.com.ua/>.
5. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Державне бюро розслідувань – <https://dbr.gov.ua/reports>
7. Міжрегіональний науково-дослідний інститут Організації Об'єднаних Націй (ЮНІКРІ) – <http://www.un.org/ru/ga/unicri/>
8. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України – <http://ivpz.kh.ua/uk/>.
9. Національна поліція України – <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist>
10. Національне антикорупційне бюро України – <https://nabu.gov.ua/reports>
11. Офіс Генерального прокурора України: Статистика: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
12. Правознавець – Правова Україна (каталог юридичних документів – <http://pravoved.in.ua/>.

13. Правознавець – Правовий Форум України – <http://forum-pravo.com.ua/>.
14. Репозитарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR) – <http://dspace.onua.edu.ua>.
15. Судова влада України: Судова статистика:
http://court.gov.ua/sudova_statystyka
16. Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – <http://www.unodc.org/>.

Навчально-методичне видання

**Аркуша Лариса Ігорівна
Дрьомін Віктор Миколайович
Стародубов Сергій Вікторович
Федчун Наталія Олександрівна
Цитряк Віктор Ярославович
Мельничук Тетяна Володимирівна
Дикий Олег Вікторович**

КРИМІНОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник

2-ге видання, перероблене

Підписано до друку 11.05.2023 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 5,69. Наклад 50 прим.
Зам. № 1105/4

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
Тел.: +38 (048) 235 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014